

Još jedan *hommage* Ivanu Zvijercu

ROBERT ČIMIN

1. Uvod

Nakon prošlogodišnjeg opsežnog rada u *Podravskom zborniku* o dva izuzetna ranosrednjovjekovna predmeta iz *Arheološke zbirke obitelji Zvijerac*¹ odlučio sam se na kraći prilog o Ivanu Zvijercu, kao svojevrsan *hommage*, potaknut nedavno realiziranom izložbom u Muzeju grada Koprivnice.²

U razdoblju od 21. svibnja do 21. rujna 2016. godine postavljena je izložba *Arheologija Torčeca. Izbor iz Arheološke zbirke obitelji Zvijerac*. Osmišljena je povodom 20-godišnjeg djelovanja *Društva za povjesnicu i starine Torčec* (1996. – 2016. godine), suosnivač kojega je bio Ivan Zvijerac iz Torčeca, a koje je posljednjih nekoliko desetljeća bilo pokretač podravske arheologije općenito. Izložbom se namjeravalo skrenuti pozornost na dosadašnji rad Ivana Zvijerca, čovjeka koji već 35 godina sustavno obilazi, kartira i determinira prostor koprivničke Podravine kao rijetko koji arheolog, kao i 15-godišnja sustavna arheološka iskopavanja Instituta za arheologiju u Zagrebu u okolici Torčeca. U medijskom oglašavanju najavljivana je kao najznačajnija izložba koprivničkog muzeja u posljednjih 30 godina i danas sam siguran kako u tome nije bilo niti zrnca preuveličavanja.

Dotičnom se izložbom već odala svojevrsna počast njegovu životnom putu, a ovim radom nastavlja se poštivati vrijednost malog podravskog čovjeka, koja se u današnjem svijetu olako gubi.

1 ČIMIN, Robert: *Konjaničko oružje seobe naroda u Podravini. Dva nova arheološka nalaza iz Zbirke obitelji Zvijerac* // *Podravski zbornik* 41/2015 (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2015., 123–142.

2 To nije prva izložba kojom se prikazuje Zvijerčeva zbirka, no svakako je najveća. MARKOVIĆ, Zorko: *Izbor iz zbirke Zvijerac*, Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, katalog izložbe, 1995.

2. Ivan Zvijerac

Ivan Zvijerac (Torčec, 9. 10. 1958.) jedan je od rijetkih sakupljača arheološke i druge kulturne baštine u Hrvatskoj koji obiteljsku zbirku ne čuva za sebe, daleko od očiju javnosti, već ju je, zajedno s ostalim članovima svoje obitelji, ponajprije mlađim bratom Zlatkom, od samih početaka počeo stvarati za opće dobro. Početkom 1980-ih godina intenzivira se simbiozni odnos Zvijerca i Zorka Markovića, tadašnjeg arheologa u Muzeju grada Koprivnice. U to je vrijeme u Muzej je dopremio veći broj metalnih predmeta s antropogenih jezera (šljunčara) uz rijeku Dravu, a istovremeno je kao poslovođa *Bilokalnikovih / Igminih* šljunčara u privatnoj zbirci sakupljao slučajno pronađene, većinom metalne, arheološke predmete. Poznanstvo s Markovićem bilo je od izuzetne važnosti u njegovu daljem arheološkom razvoju. Naime, pod njegovim „mentorstvom“ započeo je s terenskim pregledima i ubiciranjima lokaliteta. Pritom se od prvog dana ponašao kao arheolog, prikupljajući i najmanji ulomak keramičkog posuđa, uz koje smješta signaturu s mjestom nalaza, koristeći nazivlje lokaliteta prema tada dostupnim mu topografskim, vojnim i drugim kartama te toponimiju lokalnog stanovništva (što je izuzetno važno u arheologiji). Koliko je samo puta „izašao na teren“, davno je prestao brojati. Koliko je samo vremena, goriva i novaca potrošio, nikada nije mjerio. S vremenom su terenski pregledi postali učestaliji, a tijekom narednih godina uistinu je promijenio poimanje arheološke topografije (prvenstveno) koprivničke Podravine. Ponajviše se zadržavao uz svoj rodni Torčec, a potom i obližnji Đelekovec, Imbriovec, Peteranec... Aktivno je sudjelovao u izradi *Registra arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske* 1990. godine, a još više u drugom dopunjenom izdanju iz 1997. godine. Od tada pa do

danas prepoznao je nekoliko stotina položaja s potencijalnim arheološkim lokalitetima.

U obiteljskom domu i dvorišnim gospodarskim objektima vremenom je uredio spremišta s policama na kojima se nalaze nebrojene kutijice s arheološkim materijalom, mahom keramikom. No, pored pukog prikupljanja, važna je činjenica kako svih tih godina on tu keramiku izučava, determinira i upoznaje. On svakodnevno uči te sam siguran kako je bolji poznavatelj keramičkog materijala od većine studenata arheologije, kao i određenog broja diplomiranih arheologa. Arheologom se postaje mukotrpnim radom na terenu, obradom materijala, prikupljanjem i čitanjem relevantne literature, a sve to Zvijerac i radi. Ponekad mu je arheologija bila i bijeg od stvarnosti, rekli bismo „ispušni ventil“, koji svatko od nas u ovom egzistencijalno nesigurnim vremenima naprosto mora imati. Gotovo je nestvarno koliko podataka o položajima lokaliteta, mjestu nalaza određenog keramičkog ulomka, među desecima tisuća drugih, čuva u sebi. To nemjerljivo znanje polako prenosi budućim naraštajima – u tom pogledu je i ova izložba određeni doprinos / *homage* / odavanje počasti, a namjera je u skoro vrijeme objaviti novi registar arheoloških lokaliteta za područje kopriivničko-đurđevečke Podravine.

Nadalje, njegovim radom i zalaganjem potaknuti su prvi znanstveni terenski pregledi u okolici Torčeca potkraj 1990-ih godina koji su vrlo brzo Tajanu Sekelj Ivančan usmjerili na provedbu arheoloških iskopavanja na lokalitetima Ledine, Gradić i Cirkvišće (2002. godine). Potom su sve do 2008. godine provedena sustavna istraživanja nekolicine srednjovjekovnih lokaliteta (Prečno pole, Ledine, Blaževo pole, Pod Gucak, Rudičevo), što je dovršeno 2010. godine publiciranjem opsežne monografije.³ Treba napomenuti kako je prvo izdanje te publikacije bilo tiskano u neprimjerenom maloj nakladi (50 komada), a isključivo Zvijerčevim zalaganjem ta je „podravska Biblija“ doživjela ponovno tiskanje i time postala dostupnija znanstvenoj zajednici. Za istu je autorici dodijeljena godišnja nagrada *Josip Brunšmid* za 2012. godinu, od strane *Hrvat-*

skog arheološkog društva. Zvijerac je tijekom svih tih godina surađivao s brojnim drugim arheolozima *Instituta za arheologiju* za što mu je 26. siječnja 2015. godine, u sklopu *Dana Instituta za arheologiju*, dodijeljeno posebno priznanje za dugogodišnju suradnju, kao prvo takvo uručeno od te ustanove uopće! Njegov doprinos i vrijednost tada su i formalno prepoznati. U međuvremenu su nastavljena višegodišnja iskopavanja srednjovjekovnog groblja Cirkvišće, od 2009. do 2015. godine (Siniša Krznar), 2007. godine provedeno je i iskopavanje na željeznodobnom lokalitetu Međuričće (Saša Kovačević), a u posljednje dvije godine na okolnom prostoru utire se put novim oblicima terenskih pregleda i dokumentiranja arheoloških lokaliteta putem prostorne distribucije površinskih nalaza (Andreja Kudelić), u čemu je Zvijerac i dalje nezaobilazan segment tog znanstvenog rada.

Svoja saznanja nikada nije „na podravski način“ čuvao za sebe. Upoznavši ga prije osam godina mogu slobodno zaključiti kako je to osoba s velikim srcem i toplinom, mnogim vrlinama, organizacijskim sposobnostima, širokih svjetonazorskih pogleda i nemjerljivim poznavanjem prostora u kojem obitava. Prvenstveno je velik čovjek, a potom arheolog bez diplome!

3. Obiteljska zbirka i kopriivnička izložba

Prije otprilike 2,5 godine u jednom od brojnih posjeta Zvijercu zajedno smo (R. Čimin, I. Zvijerac, I. Valent) došli do zaključka kako bi njegovu obiteljsku zbirku trebalo popisati. Iniciravši takvu aktivnost bio sam svjestan kako nas čeka golem posao koji će zahtijevati vremena i visoku dozu analitičnosti, no bilo je to nešto što se u to vrijeme tada pojavilo kao imperativ. U raspravi smo zaključili kako će se prema muzeološkim principima inventarne knjige popisati svi značajni paleontološki, metalni, stakleni i kameni predmeti, a da je kod keramičkih ulomaka potrebno provesti određeni izbor u dogledno vrijeme. U desetak navrata odvojili smo svoje slobodno vrijeme te popisali, obradili i fotografirali 1.359 predmeta za koje se smatralo da zavrjeđuju ući u taj prvi popis. Velik dio zbirke čine metalni primjerci oružja, oruđa, konjske i konjaničke opreme, raznog pribora i uporabnih predme-

³ SEKELJ IVANČAN, Tajana: *Podravina u ranom srednjem vijeku. Rezultati arheoloških istraživanja ranosrednjovjekovnih nalazišta u Torčecu*, Monographiae Instituti archaeologici, 2, Zagreb: Institut za arheologiju, 2010.

Sl. 1. Ivan Zvijerac u postavu koprivničke izložbe (snimio: M. Posavec, 2016.).

ta, nakita itd. iz svih povijesnih razdoblja. Početkom 2016. godine *Arheološka zbirka obitelji Zvijerac* preventivno je zaštićeno pokretno kulturno dobro Republike Hrvatske (P-5281). Jezgra predmetne zbirke nastala je sakupljanjem slučajnih nalaza pronađenih tijekom dugogodišnje eksploatacije građevnog šljunka i pijeska na antropogenim jezerima nastalim uz rijeku Dravu: Šoderica (Keter) kod Botova, Jegeniš kod Đelekovca (Legrada), Prosenica u Gabajevoj Gredi te Čingi-Lingi kod Molve. Ostatak zbirke čine predmeti prikupljeni terenskim pregledima prostora čitave Podravine. Uz Rješenje Ministarstva kulture i online Registar kulturnih dobara RH stoji: „*Arheološka zbirka obitelji Zvijerac* jedina je privatna arheološka zbirka na području Koprivničko-križevačke županije koja predstavlja nezaobilazan i sveobuhvatan izvor podataka za materijalnu prošlost Podravine od najranijeg razdoblja ljudske prisutnosti do konca 17. stoljeća.“ U taj popis bilo je nemoguće uvesti sve predmete koje zbirka posjeduje pa tako točan broj predmeta u *Arheološkoj zbirci obitelji Zvijerac* nije poznat.

Dotična zbirka nije zatvorena cjelina, ona raste i razvija se, bogati, svakodnevno...baš kao i većina arheoloških muzejskih zbirki.

Ubrzo se javila potreba predočjenja zbirke široj javnosti jer je manji dio predmeta do sada bio dostupan u malom izložbenom prostoru u središtu mjesta, dok se znatno veći danas čuva u obiteljskoj kući. Svrha izložbe nikako nije bila znanstvena valorizacija *Arheološke zbirke obitelji Zvijerac* jer bi takvo što iziskivalo višegodišnji znanstveni rad nekoliko ljudi, već pokušaj predočjenja njegove vrijednosti, širine i potrebe za daljom obradom. Imali smo sreće da je zbirka nastajala i postoji u sigurnim rukama, da je ona bogatstvo kakvo se kod nas rijetko susreće, a na nama je da se njenom skrbniku Ivanu Zvijercu zahvalimo na svom utrošenom vremenu, žrtvi i ljubavi koju podnosi arheologiji u posljednjih nekoliko desetljeća.

Izložba *Arheologija Torčeca. Izbor iz Arheološke zbirke obitelji Zvijerac* svečano je otvorena povodom *Europske noći muzeja* 21. svibnja 2016. godine u prizemlju zgrade Muzeja gra-

da Koprivnice.⁴ Kroz četiri izložbene dvorane izloženo je ukupno 186 predmeta među kojima je njih 92 izlučeno iz *Zbirke*, a preostali su pronađeni prilikom arheoloških iskopavanja Instituta za arheologiju (T. Sekelj Ivančan, S. Krznar). U prvoj (i najvećoj) dvorani, u devet samostojećih muzejskih vitrina bili su izloženi arheološki predmeti po zajedničkom nazivniku. Tako je u prve dvije vitrine bilo izloženo razno keramičko posuđe od najstarijih razdoblja do kasnoga srednjega vijeka, prema tipološko-tehnološkim karakteristikama: lonac, lončić, zdjela, čašica, šalica, žlica; kao i razni drugi keramički uporabni predmeti: pršljen, uteg. U trećoj vitrini bila su postavljena tri metalna lončića i kaserola iz ranocarskog antičkog razdoblja. Potom, u četvrtoj i petoj vitrini pretpovijesne, antičke i srednjovjekovne sjekire, a u šestoj se nalazio nakit i drugi oblici ukrasnih predmeta od staklene paste i bronce, kao i srebrni keltski i antički novac. U sedmoj i osmoj vitrini bilo je postavljeno više primjeraka konjske opreme u obliku žvala i stremena, mahom iz ranog srednjovjekovlja. U posljednjoj vitrini prve dvorane nalazili su se svakodnevni uporabni predmeti i oruđe (motika, tučak, srp, tesla, svrdlo, ključ, britva). Druga je dvorana rezervirana za prikaz napadačkog oružja: mačevi / noževi i koplja / strelice. Prvi su u kronološkom pregledu bili prikazani u dvije kose vitrine, dok je bacačko oružje predstavljeno u visokoj središnjoj vitrini. U trećoj dvorani prikazan je manji broj paleontoloških nalaza (vunasti mamut, izumrlo govedo) kako bi se uvidjela širina zbirke. Istovremeno su na video-ekranu prikazivane fotografije s iskopavanja, a najmlađima su bili posebno zanimljivi interaktivni sadržaji u obliku 3D modela nekoliko predmeta koje je pripremio Dalibor Vugrinec.

Posljednja je dvorana predočavala rezultate provedenih arheoloških istraživanja, s time da je naglasak stavljen na dinamiku razvoja srednjovjekovnih naselja u Torčecu, odnosno kontinuitet naseljavanja na uskom prostoru kakav se u arheologiji rijetko kada bilježi. Počelo se s najstarijim horizontima od 6. do 8. stoljeća na lokalitetu Prečno Pole I, potom horizontima 10. i 11. stoljeća na lokalitetu Leditne, horizontima 12. i 13. stoljeća na lokalite-

tu Pod Gucak te horizontima 13. i 14. stoljeća na lokalitetu Rudičevo. Naposljetku su predočeni rezultati istraživanja srednjovjekovne nizinske utvrde Gradić s horizontima od 14. do 16. stoljeća te groblja na obližnjem Cir-kvišću s kontinuitetom sakralizacije prostora od 8. do 18. stoljeća. Posebno je zanimljiv rekonstruirani ranosrednjovjekovni grob u drvenom lijesu sa željeznim nožem o pasu i manjim keramičkim loncem među nogama. Izuzev toga, rekonstruiran je i postupak izrade niti, odnosno pređenja korištenjem preslice i pršljenaka kakvi su zabilježeni na Ledinama; zatim interpretacije keramičkih kugli kao projektila za pračke s lokaliteta Pod Gucak te jedan od načina uporabe koštanih propletača s Prečnog pola I. U središtu posljednje dvorane postavljena je rekonstrukcija poznatog ukopa glave psa goniča u keramičkom loncu koji pripada vremenu najezde Tatara sredinom 13. stoljeća, a koji je bio svojevrsan okidač pokretanja arheoloških iskopavanja u Torčecu. U realizaciji postava sudjelovali su: R. Čimin, I. Zvijerac, I. Valent, T. Sekelj Ivančan, S. Krznar i M. Šiša-Vivek.

U likovno-tehničkom pogledu izložba je bila popraćena s 10 panoa dimenzija 100 x 100 mm na kojima su prikazani život i djelo Ivana Zvijerca, kratki opis njegova rada, kao i *Društva za povjesnicu i starine Torčec* te osnovni elementi provedenih arheoloških iskopavanja po pojedinim lokalitetima. Velika prozorska okna zatvorena su, također s 8 velikih panoa dimenzija 250 x 160 mm na kojima su se nalazile terenske fotografije s edukativnim potpisima / porukama muzejske pedagoginje Maše Zamljačanec. Namjera zatvaranja prirodnog izvora svjetlosti bilo je stvaranje muzeološke koncepcije i atmosfere s unutarnjim mirom usredotočenim na muzejski predmet, odnosno arheologiju. U takvom postavu ništa ne odvlači pozornost te je korisnik usmjeren ka praćenju životnog rada Ivana Zvijerca, a što mu je u svjetlosnoj igri s čak 30 izvora svjetlosti (LED lampice) itekako omogućeno. Ova izložba postavljena je za sve vrste posjetitelja što se najbolje ogleda u brojci od cca 750 posjetitelja tijekom njena četveromjesečna trajanja u ljetnim mjesecima, od čega gotovo 180 na samom otvorenju, a obuhvaćanje važnijih koprivničkih manifestacija poput *Međunarodnog dana muzeja* (18. – 21. 5.), *Podravskega motiva* (1. – 3. 7.), *Dana Muzeja grada Koprivnice* (27. – 29.

4 Otvorenje je glazbom oplemenila Lidija Bajuk, poznata međimurska kantautorica.

7.) te *Renesansnog festivala* (25. – 28. 8.), kao i početka nove školske godine (5. 9.) pokazalo se pomno promišljenim potezom.

Izložbu prati i bogat katalog izložbe⁵ u kojem su na 80 stranica svoje priloge dali Robert Čimin, Ivan Valent, Tajana Sekelj Ivančan i Siniša Krznar. Stručne suradnice u determinaciji predmeta iz zbirke bile su Asja Tonci i Andreja Kudelić, a recenzenti dr. sc. Zorko Marković i dr. sc. Marija Šiša-Vivek. Medijski pokrovitelji izložbe bili su: Radio Drava i Radio Glas Podravine, tjednik Glas Podravine i Prigorja te internetski portal drava.info. Realizaciju izložbe i kataloga omogućili su: Ministarstvo kulture RH, Koprivničko-križevačka županija, Grad Koprivnica, Monter-strojarske montaže d.d. Zagreb i tiskara Baltazar d.o.o. Koprivnica. Na kraju, izložba dođe i prođe, katalog ostaje, a prikaz obojega dala je Tatjana Tkalčec: „*Ovom se izložbom Muzej grada Koprivnice pokazao ne samo kao stručnom i profesionalnom ustanovom nego upravo onime što muzej treba i biti – medijem koji spaja struku i širu zajednicu. Svi koji s puno entuzijazma pristupamo svome poslu ili nekome zadatku, poput našeg Ivana Zvijerca, ponekad se osjećamo osamljeni u tim našim nastojanjima. No, možemo konstatirati da je upravo ova izložba pokazala da se svaki trud na poznavanju i očuvanju kulturne i arheološke baštine višestruko vraća. Dijelom već sada, a zasigurno u daljnjoj budućnosti. Budućim generacijama. Očuvanom arheološkom baštinom.*“⁶

4. Što i kako dalje?

Jesmo li učinili dovoljno za Ivana Zvijerca? Jesmo li mu se i hoćemo li se odužiti ikada? Slično je pitanje postavio i Vladimir Crnković u jednom pledoaju za Ivana Generalića 1994. godine shvativši kako je Generalić još za života mogao postati svjetski umjetnik. Problematika je u tome što takva pitanja pratitelji umjetnosti i kulture učestalo postavljaju tek po smrti autora, kada više nije s nama. Pritom

mi uistinu nikako nije namjera izjednačavati vrijednosti Generalića i Zvijerca, već ukazati na potrebu njegova vrednovanja danas, ne odlažući to za sutra. No, i u svemu tome postoje određene struje koje će volonterizam i rad Zvijerca olako staviti u kontekst „detektoraša“, preprodavatelja i slično. On je sve samo ne to. Nikad se nije stavljao u formu vlasnika „moje“, već koristeći sintagmu „naše“ daje do znanja kako je on tu bio samo alat očuvanja predmeta koje želi podijeliti s krajnjim korisnikom, bilo znanstvenikom – bilo domaćim / stranim posjetiteljem na izložbi.

Upravo stoga, u kolovozu 2016. godine zamišljen je novi projekt *Zvijerac na Jadranu* kojim bi se ova izložba sredinom 2017. godine selila i ugostila u više gradova na našoj obali. Pritom su odabrana četiri nacionalna arheološka muzeja, među kojima je kao medijator *Muzej grada Koprivnice s Arheološkim muzejom Istre* u Puli i *Arheološkim muzejom u Zadru* već dogovorio suradnju, a kao dodatni domaćini mogli bi se uključiti arheološki muzeji u Splitu i Dubrovniku, ovisno o prikupljenim / odobrenim sredstvima. Smještajući trotjedne izložbe u ljetne mjeseci i jeku turističke sezone, namjerava se pridobiti što više konzumenata Zvijerčeve / koprivničke / podravske / hrvatske arheologije... Nije potrebno posebno naglašavati kako se čovjeka najviše cijeni daleko od svoje postojbine, u tuđini, gdje ga se ne poistovjećuje ni s kim i ni s čim, već sa žima i važe, uživa u plodovima njegova rada. No, taj rad nikad nije lagan. Pokazuje to upravo Zvijerčeva spremnost na žrtvu, izdvajanje vremena i htijenje za napretkom u nečemu što mu je isprva bilo potpuno strano. Arheologija mu je bila i ostala neprofitna zadovoljština, često i trošak, ne samo u materijalnom, već i obiteljskom pogledu. Mnogo puta znao je kazati kako mu je arheologija istovremeno i „žena i dijete“, pomalo se kriveći što s najužim članovima svoje obitelji nije provodio više vremena. Naprosto nije mogao, ta snaga „arheološke“ ljubavi bila je jača od njega. I na kraju, da podvučem – mogu reći kako me dugogodišnje poznanstvo sa Zvijercem i njegovom užom obitelji, brojni razgovori koje smo vodili, povjerenje, razmjena iskustava i razumijevanje na osobnoj i stručnoj razini upotpunilo kao osobu. Svijet bi bio mnogo ugodnije mjesto za život kada bi na njemu postojalo više ljudi poput Zvijerca, a tko ga nije upoznao mnogo je propustio...

5 ČIMIN, Robert (ur.): *Arheologija Torčeca. Izbor iz Arheološke zbirke obitelji Zvijerac, Koprivnica*, 21. 5. – 21. 9. 2016., Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, katalog izložbe, 2016.

6 TKALČEC, Tatjana: *Arheologija Torčeca. Izbor iz Arheološke zbirke obitelji Zvijerac, katalog izložbe, Muzej grada Koprivnice*, 21. 5. – 21. 9. 2016., ur. Robert Čimin, Koprivnica 2016. // *Podravina: časopis na multidisciplinarna istraživanja* XV, 29, Koprivnica, 2016., 236.

Literatura

- ČIMIN, Robert: *Konjaničko oružje seobe naroda u Podravini. Dva nova arheološka nalaza iz Zbirke obitelji Zvijerac* // Podravski zbornik 41/2015 (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2015., 123–142.
- ČIMIN, Robert (ur.): *Arheologija Torčeca*. Izbor iz Arheološke zbirke obitelji Zvijerac, Koprivnica, 21. 5. – 21. 9. 2016., Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, katalog izložbe, 2016.
- MARKOVIĆ, Zorko: *Izbor iz zbirke Zvijerac*, Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, katalog izložbe, 1995.
- SEKELJ IVANČAN: Tajana, *Podravina u ranom srednjem vijeku. Rezultati arheoloških istraživanja ranosrednjovjekovnih nalazišta u Torčecu*, Monographiae Instituti archaeologici, 2, Zagreb: Institut za arheologiju, 2010.
- TKALČEC, Tatjana: *Arheologija Torčeca. Izbor iz Arheološke zbirke obitelji Zvijerac, katalog izložbe, Muzej grada Koprivnice, 21. 5. – 21. 9. 2016., ur. Robert Čimin, Koprivnica 2016.* // Podravina: časopis na multidisciplinarna istraživanja XV, 29, Koprivnica, 2016., 234–236.

Sl. 2. Tu je sve počelo – pronalazak keramičke posude s pohranjenom lubanjom psa goniča na lokalitetu Torčec – Cirvišće datiranih u 13. stoljeće bio je pokretač arheoloških istraživanja (snimio: M. Posavec, 2016.).

